

Yazışma Adresi
Correspondence Address

Ayla KAYA
Akdeniz Üniversitesi
Hemşirelik Fakültesi,
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği Anabilim Dalı
Antalya, Türkiye

aylakaya@akdeniz.edu.tr

Geliş Tarihi : Eylül 21, 2021
Received

Kabul Tarihi : Ekim 11, 2021
Accepted

E Yayın Tarihi : Ocak 01, 2023
Online published

Bu makalede yapılacak atıf

Cite this article as
**Kaya A, Gözüm S, Kol E,
Arıkan F, Yıldırım N, Akgöz A,
Nelson JW.**
Bakım Faktörü Ölçeği'nin
Öz Bakım ve Yöneticinin Bakımı
Sürümlerinin Türkçe Uyarlaması,
Geçerlik ve Güvenirliği
Akd Tıp D 2023; 9(1): 60-68

Ayla KAYA
Akdeniz Üniversitesi
Hemşirelik Fakültesi,
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği AD.
Antalya, Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-0281-0299

Sebahat GÖZÜM
Akdeniz Üniversitesi
Hemşirelik Fakültesi,
Halk Sağlığı Hemşireliği AD.
Antalya, Türkiye

ORCID ID: 0000-0001-8672-8016

Emine KOL
Akdeniz Üniversitesi
Hemşirelik Fakültesi,
Hemşirelik Esasları AD.
Antalya, Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-5124-6065

Bakım Faktörü Ölçeği'nin Öz Bakım ve Yöneticinin Bakımı Sürümlerinin Türkçe Uyarlaması, Geçerlik ve Güvenirliği

Turkish Adaptation, Validity and Reliability of Caring for Self and Caring of Manager Versions of the Caring Factor Scale

ÖZ

Amaç:

Bu metodolojik çalışma, Bakım Faktörü Ölçeği'nin Öz Bakım (BFÖ-ÖB) ve Yöneticinin Bakımı (BFÖ-YB) sürümlerini, hemşire örnekleminde Türkçe'ye uyarlayarak, geçerlik ve güvenirliklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem:

Şubat-Nisan 2019 tarihleri arasında, Akdeniz Üniversitesi Hastanesi'nde görevli olan 400 hemşire, çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Veriler, her biri 7'li likert tipinde, 10 maddelik BFÖ-ÖB ve BFÖ-YB kullanılarak, öz bildirim yöntemiyle toplanmıştır.

Türkçeye uyarlanma sürecinde; çeviri, anlamsal inceleme, uzman paneli, geri çeviri, pilot uygulama, son sürüm ve dokümantasyon adımları izlenmiştir. Geçerlilik için Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGI) ve eğik dönüştürme ile Temel Eksen Faktör analizi kullanılmıştır. Güvenilirlik için Chronbach alfa ve test-tekrar test değerleri hesaplanmıştır.

Bulgular:

BFÖ-ÖB ve BFÖ-YB sürümlerinin KGI değerleri sırasıyla 1,00 ve 0,99 bulunmuştur. BFÖ-ÖB 373 hemşire tarafından yanıtlanmış (%93), Kaiser Mayer Olkin (KMO) değeri 0,93, açıklanan varyans % 57 ve faktör yükleri 0,63-0,84 arasındadır. BFÖ-YB, 389 hemşire yanıtlanmış (% 97), geçerlilik analiz sonucu KMO değeri 0,96 olup, tek faktörlü yapı varyansın %78'ini açıklamış, maddelerin faktör yükleri 0,85-0,93 arasında bulunmuştur. İki ölçeğin Cronbach alfa katsayısı sırasıyla 0,97 ve 0,92 olarak belirlenmiştir. Test-tekrar test korelasyonlarının BFÖ-ÖB için 0,77, BFÖ-YB için 0,79 olduğu belirlenmiştir. BFÖ-ÖB puan ortalaması 5,87±0,82, BFÖ-YB'nin puan ortalaması 5,81±1,10 bulunmuştur.

Fatma ARIKAN
Akdeniz Üniversitesi
Hemşirelik Fakültesi,
İç Hastalıkları Hemşireliği AD.
Antalya, Türkiye
ORCID ID: 0000-0003-0481-1903

Nezaket YILDIRIM
Akdeniz Üniversitesi
Hemşirelik Fakültesi
Hemşirelikte Yönetim AD.
Antalya, Türkiye
ORCID ID: 0000-0003-1000-6177

Ayşe AKGÖZ
Akdeniz Üniversitesi
Hemşirelik Fakültesi,
Halk Sağlığı Hemşireliği AD.
Antalya, Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-2933-3402

John W NELSON
Dr, President, Healthcare
Environment, Minnesota,
USA, 888 West County Road D.,
#300, New Brighton, MN 55112,
ORCID ID: 0000-0003-4134-3803

Sonuç:

BFÖ-ÖB ve BFÖ-YB sürümlerinin Türkçe uyarlaması, araştırmacılar ve yöneticilerin kullanımı için uygun, geçerli ve güvenilir araçlardır.

Anahtar Kelimeler:

Hemşire, Bakım faktörü ölçeği, Öz bakım, Yöneticinin bakımı, Uyarlama, Geçerlik, Güvenirlilik

ABSTRACT**Objective:**

This methodological study was conducted to determine the adapting, validity and reliability of the Caring Factor Scale's Caring for Self (CFS-CS) and Caring of Manager (CFS-CM) versions into Turkish in the nurse sample.

Method:

The sample of the study consisted of 400 nurses between February and April 2019 at Akdeniz University Hospital. The data were collected with 7 Likert scale by self-reporting method, each of 10-item CFS-CS and CFS-CM. In the process of adapting into Turkish; translation, semantic review, expert panel, back translation, pilot implementation, latest version and documentation steps were followed. Principal Axis Factoring analysis with oblique conversion and Content Validity Index was used for validity. Chronbach alpha and test-retest values were calculated for reliability.

Results:

The CVI values of the CFS-CS and CFS-CM versions were 1.00 and 0.99, respectively. The CFS-CS was valid with 373 nurses (93%), KMO was 0.93, variance was 57% and factor loads were between 0.63 and 0.84. CFS-CM, answered by 389 nurses (97%), as a result of validity analysis, the KMO value was 0.96, and The single-factor structure explained 38.070 of the total variance and factor loadings of the items were between .85 and .93. The Cronbach alpha coefficient of both scales was 0.97 and 0.92, respectively. Test-retest correlations were found as to 0.77 for the CFS-CM. The mean score for the CFS-CS was 5.87 ± 0.82 , and the mean score for the CFS-CM was 5.81 ± 1.10 .

Conclusion:

The Turkish versions of the CFS-CS and the CFS-CM versions are suitable, valid and reliable tools for the use of researchers and administrators.

Key Words:

Nursing, Caring factor scale, Caring for self, Caring of manager, Adaptation, Validity, Reliability

GİRİŞ

Watson'un İnsan Bakım Modeli'nin çerçevesi; "Kişilerarası Bakım İlişkisi", "Bakım Durumu ve Bakım Anı" ve "İyileştirme Süreçleri" olmak üzere üç ana kavramdan oluşmaktadır (1). Watson hemşireliği "Bakım Verme Felsefesi ve Bilimi" olarak tanımlar ve iyileştirme süreçlerini hemşireliğin iyileştirici ve bakım verici rolü açısından bir

rehber olarak değerlendirir (1). Watson'ın İnsan Bakım Kuramının temelini oluşturan 10 iyileştirici faktör bakım alan birey kadar bakım veren hemşirenin kendisi için de iyileştiricidir (2,3). Hemşireliğin bakım verici rolünün özünü iyileştirme süreçleri oluşturmaktadır. İyileştirme süreçleri profesyonel hemşirelik uygulamalarını sağlayan önemli bir adımdır (4,1). Watson bakım alan ve bakım verenin ilk karşılaşmalarında başlayan bakım anının bakım ilişkisi ile devam ettiğini vurgulamaktadır. Watson'a göre hemşirenin birey ile karşılaşmasında fizikötesi varlığı ile oluşturduğu kişiler arası bakım ilişkisi 10 iyileştirici sürecin temelidir. Watson'a göre kişinin kendine ve başkalarına yönelik bu süreçler mevcutsa, kişide fiziksel ve zihinsel olarak manevi iyileşme süreci başlar. Söz konusu bu süreçler on maddeden oluşmaktadır (1,5).

1. Kişinin kendine ve başkalarına karşı sevgi dolu ve şefkatle insani değerler sistemi geliştirmesi
2. Otantik olarak var olmak, geleceğe yönelik kendi inanç ve umut sistemini onurlandırma
3. Kişinin kendine ve başkalarına karşı duyarlılığını geliştirme
4. Yardım ve güven verici bakım ilişkisini geliştirme ve sürdürme
5. Olumlu ve olumsuz duyguları ifade etmede hazır ve destekleyici olma
6. Bakım sürecinin bir parçası olma, yaratıcı problem çözme becerisine sahip olma
7. Kişilerarası öğrenme – öğretme deneyimlerine dahil olma
8. Destekleyici, koruyucu ve/veya iyileştirici çevre oluşturma
9. İnsan yardımına gereksinim duyma ve bakım davranışlarını yönetme
10. Varoluşçu – fenomenolojik – manevi güçleri açığa çıkarma (1,6,7).

Watson'a göre; iyileştirici bir ortam yaratılmasını sağlayan on sürecin doğru bir şekilde uygulanması bireyin bütüncül olarak ele alınmasını sağlamaktadır (5,7). İyileştirme süreçleri kullanılarak verilen bakım, hemşireliğin özünün daha da görünür kılınmasını sağlar. Bakım anı bu sayede daha şefkatli, sevecen ve içtendir (8). Görünür ve kaliteli bakım, bakım anında bireyin bütüncül olarak ele alınmasını sağlayarak, hemşirenin iş doyumunu ve hasta memnuniyetini artırır (9,10,4). İyileştirici faktörler hasta bireye güvenli bakım ve umut vermeyi içerir. İyileştirici bakım yaklaşımı, bireyin kendi bakımına ve kendine ilişkin kararlara katılımını amaçlar. Hem kendine hem de başkalarına karşı duyarlı olan hemşireler başkalarının dünyaya bakış açılarını daha iyi öğrenebilir. Kendisini iyi tanıyan ve öz farkındalığı olan hemşireler diğerlerinin kendini geliştirmesi ve gerçekleştirmesine katkı sağlarlar (1,8,9). Hemşirenin bu davranışını yerine getirebilmesi için öncelikle, kendi öz bakımının farkındalığını sağlaması gerekir (6). Bakım Faktörü Ölçeği, bu amaca uygun olarak, iyileştirme süreçlerine karşılık gelen on maddeye göre geliştirilmiştir(6,8,10). Ölçek, hemşirelerin bakım davranışını benimseme algısını ölçmektedir (4). Bu süreçlerin uygulanması ile iyileştirici bakım ortamı yaratılabileceği öngörülmektedir (6). Bakım Faktörü Ölçeği, Watson'un iyileştirme süreçlerine

uygun olarak, hemşirenin öz bakım (BFÖ-ÖB) ve yöneticinin bakım (BFÖ-YB) davranışlarını ölçmek için geliştirilmiş ölçüm araçlarıdır. Watson'un İnsan Bakım Modeli'ndeki on iyileştirme süreci ve Bakım Faktörü Ölçeği maddeleri rehber alındığında; hemşirenin problem çözme becerisi, manevi inanca sahip olarak kendine değer vermesi, yardımlaşma ve güvene dayalı ilişki kurması, kendini bir bütün olarak görmesi, eksikleriyle kendini kabullenerek sevmesi hemşirenin öz bakım davranışlarını ifade eder. Yöneticinin hemşireye değer vermesi, hemşirelerin gereksinimlerini önemseyip bu gereksinimleri karşılama çabasında olması, hemşirelerin sorunlarına anlayışla yaklaşması ve çözüm bulmaya gayret etmesi, iş doyumunu artırmaya çalışması, öğretici, yenilikçi, güvenilir, dürüst ve çalışanların manevi inançlarına saygılı olması yöneticinin bakım davranışlarına örnek olarak verilebilir (1,6,10). Tüm bu davranışların hemşireler tarafından uygulama alanlarına aktarılmasının iyileştirici bir bakım çevresi oluşturmada önemli ve oldukça etkili olduğu düşünülmektedir. Bakım hemşirelikte temel bir kavramdır. Bakım ilişkisi, bakım sağlayıcıları ve hasta arasındadır. Ek olarak, diğer bir bakım ilişkisi bakım sağlayıcıları ve yönetici arasındaki ilişkidir. Bu ilişkilerin önemsenmesi ve geliştirilmesi bakımın gelişimi için önemli rol oynar (3,5). Söz konusu bu ilişkilerin her kültürün kendine uygun ölçüm aracı ile ölçülmesi sonuçların geçerliği açısından önemlidir (3).

Bakım Faktörü Ölçeği'nin; bakım sağlayıcılar, hastalar, çalışma arkadaşları, yöneticilerle ilişkileri ve öz bakımın değerlendirilmesi gibi farklı sürümleri bulunmaktadır ve farklı dil ve kültürlerde geçerli ve güvenilir bulunmuştur (4,7,8,10-14). Konu ile ilgili Türk kültürüne uygun bir ölçüm aracı bulunmamaktadır. Bakım Faktörü Ölçeği-Öz Bakım (BFÖ-ÖB), hemşirenin öz bakımını ve Bakım Faktörü Ölçeği-Yöneticinin Bakımı (BFÖ-YB) ise hemşirenin yöneticilerinden algıladıkları bakım davranışlarını iyileştirme süreçlerine uygun olarak ölçmek amacıyla geliştirilmiş araçlardır (6,8). Dolayısıyla, ülkemizde bu alanda geliştirici stratejilerin uygulanması, uygun projeler planlanması için geçerli ve güvenilir ölçüm araçlarına gereksinim olduğu düşünülmektedir. Bu gerekçelerle çalışma, iyileştirme süreçleri doğrultusunda geliştirilmiş olan Bakım Faktörü Ölçeği'nin BFÖ-ÖB ve BFÖ-YB sürümlerini Türk kültürüne uyarlayarak, geçerlik ve güvenilirliğini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın türü:

Bu metodolojik türde bir çalışmadır.

Araştırmanın evren ve örnekleme:

Araştırmanın evrenini, Antalya il merkezinde bulunan bir üniversite hastanesinde tüm hemşireler (N= 964) oluşturmuştur. Geçerlik güvenilirlik çalışmalarında örneklem büyüklüğü için ölçekte bulunan madde sayısının en az 5-10 katı, en fazla 20 katı alınması önerilmektedir (15). Örneklemin 200'den az olmasının psikometrik yapıyı ortaya çıkarmak için yeterli olmayabileceği, bir testin faktör yapısını ortaya çıkarmak için 300, ideal olarak 500'ün üzerinde örnek alınması gerektiği

vurgulanmaktadır (16,17). Bu nedenle 400 hemşireye ulaşılması hedeflenmiştir. Belirlenen tarihler arasında, en az altı aydır çalışan, doğrudan hasta bakımından sorumlu olan ve çalışmaya katılmayı kabul eden hemşireler amaçlı örnekleme çalışmaya katılmaya alınmıştır. BFÖ-ÖB, 373 hemşire (%93), BFÖ-YB, 389 hemşire (%97) tarafından eksiksiz yanıtlanmıştır.

Veri toplama araçları:

Kişisel Bilgi Formu:

Kişisel Bilgi Formu, yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, çalışma yılı, haftalık çalışma saati, çalışma şekli olmak üzere tanıtıcı ve mesleki özellikleri içeren 7 sorudan oluşmaktadır.

Bakım Faktörü Ölçeği:

Bakım Faktörü Ölçeği, yöneticinin bakım ve hemşirenin öz bakımı davranışlarını değerlendirmek için caritas süreçlerine karşılık gelen 10 maddeye göre geliştirilmiş bir ölçüm aracıdır (10). BFÖ-ÖB ve BFÖ-YB sürümlerinin her biri 7'li likert tipinde, 10 maddelik, öz bildirim araçlarıdır. Her iki ölçek için ek olarak birer açık uçlu soru da bulunmaktadır. Bu sorunun yanıtları puanlamaya dahil edilmemektedir. Orjinal ölçek Amerika Birleşik Devletleri'nde Watson'un da olduğu bir grup tarafından geliştirilmiştir (6,8). BFÖ'nün sürümleri, kullanıldığı ülkelerde geçerli ve güvenilir bulunmuştur (4,7,8,10-14). BFÖ'de her bir ifadeye katılım seçenekleri şu şekildedir; Kesinlikle katılmıyorum "1", Katılmıyorum "2", Kısmen katılmıyorum "3", Kararsızım "4", Kısmen katılıyorum "5", Katılıyorum "6" ve Kesinlikle katılıyorum "7" olarak puanlanır ve bu puanların toplanması ve madde sayısına bölünmesi ile ölçek puan ortalamaları elde edilir. Tüm maddeler olumludur ve puanların yediye doğru yaklaşması hemşirelerin bakım davranışını benimseme algısının yüksek olduğunu gösterir (8,18).

Araştırmanın etik yönü:

BFO-ÖB ve BFÖ-YB'nin Türk diline uyarlanması ve geçerlik ve güvenilirliğinin test edilebilmesi için ölçeğin orjinalini geliştiren ekipten John Nelson'dan e- posta aracılığı ile yazılı izin alınmıştır. Akdeniz Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (Karar No: 875, Tarih: 05/12/2018) onay, araştırmanın yapıldığı Akdeniz Üniversitesi Hastanesi'nden gerekli izinler alınmıştır. Araştırma kriterlerine uyan hemşirelere bilgilendirme yapılarak aydınlatılmış onamları alınmıştır. Verilerin, hemşirelerin iş akışının aksatılmayacağı zaman dilimlerinde toplanmasına özen gösterilmiştir. Araştırma Helsinki Deklarasyonu ilkelerine uygun olarak yürütülmüştür.

Çalışmadaki uyarlama-geçerlik ve güvenilirlik süreçleri Ölçüm araçlarının çeviri ve psikometrik analiz süreci aşağıda özetlenmiştir.

Çeviri süreci:

Ölçeklerin Türkçeye uyarlanması sürecinde; çeviri, anlamsal inceleme, uzman paneli değerlendirmesi, geri çeviri, pilot uygulama, son sürüm ve dokümantasyon adımları izlenmiştir (19,20).

Ölçek maddeleri ilk olarak üç çevirmen tarafından bağımsız olarak İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir. Araştırmacılar tarafından üç çeviri değerlendirilerek ve her madde için dil ve kavram eşdeğerliliği sağlanarak ortak tek çeviri oluşturulmuştur (bağımsız çeviri-anlamsal inceleme). İngilizce ve Türkçe maddeler arasında anlam kaymasının analizi, kapsam geçerliği ve kültüre uygunluğu için hemşirelik alanındaki dokuz öğretim üyesinden uzman görüşü alınmıştır (uzman paneli). Kapsam Geçerlilik İndeksi'ni (Content Validity Index (CVI) belirlemek için Lynn yöntemi kullanılmıştır. Uzmanlar ölçek maddelerini uygun değil "1", biraz uygun "2", uygun ancak ufak değişiklikler gerekli "3", çok uygun "4 olarak değerlendirmiştir (21,22). Bu doğrultuda uzmanlardan her bir maddenin dil ve içerik yönünden uygunluğunu 1-4 arasında değişen derecelere göre değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanların görüş ve önerileri doğrultusunda araştırmacılar bir araya gelerek maddelere son halini vermiştir. İngilizce ve Türkçe dillerine hakim bir uzman tarafından ölçeğin Türkçe metni tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir (geri çeviri). "Ölçeğin Türkçeden İngilizce'ye çevirisi, orijinal halinde yer alan maddeler ile dil uygunluğu açısından değerlendirilmiştir. Geri çevirisi yapılan BFÖ-ÖB ve BFÖ-YB, maddelerinde anlam kayması olup olmadığının değerlendirilmesi için orijinal ölçeği geliştiren Dr. Nelson'a gönderilmiştir. Dr. Nelson ölçekteki bazı maddeler için açıklamaların yer aldığı dosyayı sorumlu araştırmacıya geri göndermiştir. Dr. Nelson'un göndermiş olduğu dosya, değerlendirilmek üzere en son çeviriyi yapmış olan profesyonel çevirmene gönderilmiştir. Profesyonel çevirmenden gelen dosya doğrultusunda çalışma ekibi maddelerin son halini oluşturmuştur.

Araştırmanın örneklem grubuna dahil edilmeyen 20 hemşire ile soruların anlaşılabilirliğine yönelik pilot uygulama yapılmıştır. Hemşirelerden her bir maddenin anlaşılabilirliğini değerlendirmesi ve başka nasıl ifade edilebileceğine dair görüş istenmiştir. Pilot uygulama sonrası ölçek maddelerinin son sürümü elde edilmiştir. Ardından, psikometrik analiz (geçerlik ve güvenilirlik) aşamasına geçilmiştir. Bu aşama, Şubat-Nisan 2019 tarihleri arasında, çalışmaya katılmayı kabul eden ve örnekleme dâhil edilme kriterlerine uyan hemşirelerden alınan verilerle gerçekleştirilmiştir.

Psikometrik Ölçümler

Geçerlik:

Geçerlik için dil uyarlama aşamasından madde ve toplam Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGI) ((Item-Content Validity Index) I-CVI ve CVI), psikometrik aşamada eğik (Oblique) dönüştürme ile Temel Eksen Faktör (Principal Axis Factoring) analizi kullanılmıştır.

Güvenirlik:

BFÖ-YB ve BFÖ-ÖB'nin güvenilirliği için iki değerlendirme yapılmıştır. İç tutarlılığını belirlemek amacıyla Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır. Zamana göre değişmezliği için, test-tekrar test güvenilirlik analizi (30 hemşire) gerçekleştirilmiştir.

Verilerin analizi ve değerlendirilmesi:

Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde, Akdeniz Üniversitesi'nin lisansının olduğu Statistical Package for Social Science (SPSS) SPSS Statistics Base v23 paket programı kullanılmıştır. Faktör analizi ve güvenilirlik analizleri orijinal ölçeği geliştiren Dr. Nelson ile birlikte %95'lik güven aralığında, $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Örneklem Grubunun Özellikleri

Araştırmaya katılan hemşirelerin %85,3'ü kadın, %50,8'i evli, %46'sı 20-29 yaş, %34,7'si 30-39 yaş arasında, %75,7'si lisans mezunu, %62,2'si beş yıldan daha az bir mesleki deneyime sahip, %41,9'u 8-16 mesaisinde çalışmakta olduğu belirlenmiştir.

BULGULAR

Bakım Faktörü Ölçeği ÖB ve YB sürümlerinin Geçerliliğine İlişkin Bulgular

Çeviri süreçleri tamamlanan BFÖ-ÖB ve BFÖ-YB'nin uzman paneli değerlendirmesine göre her bir maddesinin I-CVI ve CVI değerleri Tablo I'de gösterilmiştir. BFÖ-ÖB'nin her bir maddesinin I-CVI ve CVI değeri 1,0 bulunmuştur. BFÖ-YB 5. maddesi hariç (I-CVI: 0,89) tüm maddelerinin I-CVI değeri 1, toplam CVI değeri, 0,99 hesaplanmıştır (Tablo I).

BFÖ-ÖB'nin KMO değeri 0,93, BFÖ-YB'nin KMO değeri 0,96 bulundu, Tablo II'de Bakım Faktörü Ölçeği'nin faktör yapısı gösterilmektedir, BFÖ-ÖB, özdeğeri 1 olan tek faktörlü yapı ile varyansın %57'sini açıklamaktadır. Faktör yükleri 0,625-0,838 arasında değişmektedir, BFÖ-YB ise özdeğeri 1'in üstünde olan tek faktörlü yapı ile varyansın %78'ini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükünün 0,852 ile 0,932 arasında olduğu belirlenmiştir (Tablo II).

Tablo I: Bakım Faktörü Ölçeği'nin Kapsam Geçerlik İndeksi.

Her bir maddenin İngilizce ve Türkçe karşılıkları	I-KGI
Öz Bakım	
1 I have established helping and trusting relationships. Yardımlaşma ve güvene dayalı ilişkiler kurarım.	1,00
2 It is important for me to create a healing environment around me that recognizes the connection between my body, mind and spirit. Bedenim, zihnim ve ruhum arasındaki bağlantının farkında olan iyileştirici bir çevre oluşturmak benim için önemlidir.	1,00
3 I appreciate myself as a whole person and seek to take care of all of my needs and concerns. Kendimi bir bütün olarak takdir ederim ve tüm gereksinim ve kaygularımı dikkate almaya çalışırım.	1,00
4 I am able to evaluate my thoughts openly and honestly no matter what my feelings are because I embrace every aspect of who I am. Duygularım ne olursa olsun kendimi her açıdan kabul ettiğim için düşüncelerimi açık ve dürüst şekilde değerlendirebilirim.	1,00
5 I take time to practice my own individual spiritual beliefs as part of my self-caring and healing. Kendime değer verme ve iyileşme sürecimin bir parçası olarak öz bakım ve manevi inancımı uygulamak için zaman ayırırım. (Manevi inançların çok kişisel olduğunu düşünürsünüz bu ifadeyi yanıt vermezsiniz).	1,00
6 I honor my own faith, instill hope, and respect my belief system as part of my self care. Kendi manevi inancımı gurur duyuyorum, umut aşıyorum ve öz bakımımın bir parçası olarak inanç sistemime saygı duyuyorum.	1,00
7 I am creative at solving problems to meet my individual needs. Kişisel gereksinimlerimi karşılamak için problemleri çözme konusunda yaratıcıyım.	1,00
8 I value opportunities that allow me to increase my knowledge and understanding about myself. Kendimle ilgili bilgi ve anlayışımı arttırmama sağlayan fırsatlara değer veririm	1,00
9 I accept and support my own current beliefs in a higher power which allows for me to heal. Kendi mevcut inançlarımı iyileştirmeye izin veren Tanrı gibi yüce bir gücü kabul ediyorum ve destekliyorum. (Manevi inançların çok kişisel olduğunu düşünürsünüz bu ifadeyi yanıt vermezsiniz).	1,00
10 Everyday I care for myself with loving kindness. Her gün kendime sevgi dolu bir şefkatle davranıyorum.	1,00
Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGI): 1,00	
Yöneticinin Bakımı	
1 The manager of my unit/department responds to me as a whole person, helping to take care of all my needs and concerns. Birim/bölüm yöneticim tüm gereksinim ve kaygularımı dikkate almaya yardımcı oluyor.	1,00
2 The manager of my unit/department has established a helping and trusting relationship with me during my time here on this unit/department. Birim/bölüm yöneticim, birimde/ünitede geçirdiğim süre boyunca benimle yardım ve güvene dayalı bir ilişki kurar.	1,00
3 The manager of my unit/department creates a healing environment in our unit/department that recognizes the connection between body, mind, and spirit. Birim/bölüm yöneticim bu birim/bölümde beden, zihin ve ruh arasındaki bağlantının farkında olan iyileştirici bir çevre yaratır.	1,00
4 The manager of my unit/department helps instill hope and respects my belief system. Birim/bölüm yöneticim umut aşılamaya yardım eder ve manevi inanç sistemime saygı gösterir.	1,00
5 When my manager teaches me something new, she/he teaches me in a way that I can understand. Yöneticim yeni bir şey öğretirken, bunu anlayacağım bir şekilde öğretir.	0,89
6 The manager of my unit/department encourages me to practice my own individual spiritual beliefs as part of my self-caring. Birim/bölüm yöneticim öz bakımımın bir parçası olarak manevi inançlarımı yerine getirmem için beni destekler.	1,00
7 My manager is good at creative problem solving to meet my individual needs and requests. Yöneticim, bireysel istek ve gereksinimlerimi karşılamada sorunları yaratıcı biçimde çözme konusunda oldukça iyidir.	1,00
8 The manager of my unit/department is accepting and supportive of my beliefs regarding a higher power, which allows for the possibility of me to 'grow'. Birim/bölüm yöneticim daha büyük bir güçle ilgili inançlarımı (Tanrı inancı) kabul edip destekliyor ve bu da bana 'büyüme' fırsatı veriyor.	1,00
9 I feel like I can talk openly and honestly with the manager of my unit/department about what I am thinking, because the manager of my unit/department embraces my feelings, no matter what my feelings are. 9: Hislerim ne olursa olsun birim/bölüm yöneticim onları her hali ile kabul ettiği için düşüncelerimi onunla açıkça ve dürüstçe konuşabileceğimi hissediyorum.	1,00
10 Everyday I am here I see my manager treats employees with loving kindness. Burada olduğum her gün, yöneticimin çalışanlarına sevgi dolu bir nezaketle davrandığını görüyorum.	1,00
Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGI): 0,99	

Tablo II: Bakım Faktörü Ölçek Maddelerinin Faktör Yükleri.

Bakım Faktörü- Öz Bakım	Faktör Yükü
1 Yardımlaşma ve güvene dayalı ilişkiler kurarım.	,838
2 Bedenim, zihnim ve ruhum arasındaki bağlantının farkında olan iyileştirici bir çevre oluşturmak benim için önemlidir.	,820
3 Kendimi bir bütün olarak takdir ederim ve tüm gereksinim ve kaygularımı dikkate almaya çalışırım	,801
4 Duygularım ne olursa olsun kendimi her açıdan kabul ettiğim için düşüncelerimi açık ve dürüst şekilde değerlendirebilirim.	,797
5 Kendime değer verme ve iyileşme sürecimin bir parçası olarak öz bakım ve manevi inancımı uygulamak için zaman ayırırım.	,775
6 Kendi manevi inancımı gurur duyuyorum, umut aşıyorum ve öz bakımımın bir parçası olarak inanç sistemime saygı duyuyorum.	,753
7 Kişisel gereksinimlerimi karşılamak için problemleri çözme konusunda yaratıcıyım.	,732
8 Kendimle ilgili bilgi ve anlayışımı arttırmama sağlayan fırsatlara değer veririm.	,719
9 Kendi mevcut inançlarımı iyileştirmeye izin veren Tanrı gibi yüce bir gücü kabul ediyorum ve destekliyorum.	,680
10 Her gün kendime sevgi dolu bir şefkatle davranıyorum.	,625
n=373, KMO,93, Açıklanan varyans 57 %, Faktör yükü,63-.84	
Bakım Faktörü- Yöneticinin Bakımı	Faktör Yükü
1 Birim/bölüm yöneticim tüm gereksinim ve kaygularımı dikkate almaya bana yardımcı oluyor.	,932
2 Birim/bölüm yöneticim, birimde/ünitede geçirdiğim süre boyunca benimle yardım ve güvene dayalı bir ilişki kurar.	,930
3 Birim/bölüm yöneticim bu birim/bölümde beden, zihin ve ruh arasındaki bağlantının farkında olan iyileştirici bir çevre yaratır.	,902
4 Birim/bölüm yöneticim umut aşılamaya yardım eder ve manevi inanç sistemime saygı gösterir.	,892
5 Yöneticim yeni bir şey öğretirken, bunu anlayacağım bir şekilde öğretir.	,874
6 Birim/bölüm yöneticim öz bakımımın bir parçası olarak manevi inançlarımı yerine getirmem için beni destekler.	,869
7 Yöneticim, bireysel istek ve gereksinimlerimi karşılamada sorunları yaratıcı biçimde çözme konusunda oldukça iyidir.	,869
8 Birim/bölüm yöneticim daha büyük bir güçle ilgili inançlarımı (Tanrı inancı) kabul edip destekliyor ve bu da bana 'büyüme' fırsatı veriyor.	,865
9: Hislerim ne olursa olsun birim/bölüm yöneticim onları her hali ile kabul ettiği için düşüncelerimi onunla açıkça ve dürüstçe konuşabileceğimi hissediyorum.	,863
10 Burada olduğum her gün, yöneticimin çalışanlarına sevgi dolu bir nezaketle davrandığını görüyorum.	,852
n=389, KMO,96, Açıklanan varyans 78 %, Faktör yükü 0,85-0,93	

Bakım Faktörü Ölçeği'nin Güvenirliliğine İlişkin Bulgular

BFÖ-ÖB ve BFÖ-YB'nin iç tutarlılığını belirlemede Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır (Tablo III).

Tablo III: Bakım Faktörü Ölçeği'nin Öz Bakım ve Yöneticinin Bakımı Sürümlerinin Ortalama, Standart Sapma ve Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayıları.

Bakım Faktörü Ölçeği	Madde Sayısı	$\bar{x} \pm SS$	Cronbach Alfa
Öz Bakım	10	5,87±0,82	0,97
Yöneticinin Bakımı	10	5,81±1,10	0,92

Buna göre "Öz Bakım" için 0,97, "Yöneticinin Bakımı" için 0,92 olduğu belirlenmiştir. Ölçekten alınan puan ortalama ve standart sapmaları tabloda gösterilmiştir. BFÖ-ÖB puan ortalaması 5,87±0,82, BFÖ-YB'nin puan ortalaması 5,81±1,10 bulunmuştur. Hemşirelerin BFÖ-ÖB'nin açık uçlu sorusuna verdiği yanıtlar; tanrı inancı, kendine değer verme-öz güven- öz bakım, pozitivizm, manevi doyum (yardım, merhamet, vicdan, özgecilik vb) başlıkları altında, BFÖ-YB'de verilen yanıtlar, yöneticinin destekleyici yaklaşımı, yöneticinin iyileştirici bakımı altında sınıflandırılmıştır.

Tablo IV'te BFÖ-ÖB'nin test-tekrar test korelasyonu değeri 0,77, BFÖ-YB'nin 0,79, pozitif yönde, yüksek düzeyde anlamlı ilişkili olduğu hesaplanmıştır.

Tablo IV: Bakım Faktörü Ölçeği ve Alt Boyutlarının Test-Tekrar Test Puan Korelasyonları.

Bakım Faktörü Ölçeği	Öz Bakım	Yöneticinin Bakımı
Öz Bakım	$r = 0,772$	
	$p = 0,001$	
Yöneticinin Bakımı	$r = 0,312$	0,790
	$p = 0,059$	0,001

TARTIŞMA

Herhangi bir ölçüm aracını Türk dili ve kültürüne uyarlamadan önce, ilgili aracın çalışmanın yapılacağı bilim alanının kuramlarına, teorik çerçevesine, kullanım yaygınlığına, geçerli ve güvenilir bir araç olup olmadığına ve maddelerin Türk kültür yapısına uygun olup olmadığına dikkat edilmelidir (19). Bu çalışma kapsamında uyarlanan BFÖ-ÖB ve BFÖ-YB, hemşirelik bilim alanında en fazla bilinen Watson İnsan Bakım Kuramı'nda yer alan iyileştirme süreçlerine temellenmektedir (3,6,23). Bakım Faktörü Ölçeği, kuramcının da içinde olduğu bir ekip tarafından geliştirilmiştir. Dolayısı ile ölçme araçları hemşirelik bilim alanının teorik alt yapısına temellenmektedir. Bakım Faktörü Ölçekleri farklı kültürlerde geçerli ve güvenilir bulunmuştur (10,12,13). Bu nedenle, BFÖ'nün Türk kültürüne uyarlanması durumunda uluslararası alanda karşılaştırmalı çalışmalar yapma potansiyelinin yüksek olduğu söylenebilir. Ölçüm aracının uyarlama sürecinden önce telif hakları nedeniyle geliştiren araştırmacıdan izin alınması gerekir (19). BFÖ-ÖB ve BFÖ-YB'nin Türk kültürüne uyarlanması konusunda ilgili araştırmacıdan izin alınmıştır. Dil uyarlaması aşamasında, geri çevirisi yapılan ölçeklerin anlam-kavram eşitliği için Dr.Nelson'dan geri bildirim alınmış her iki ölçekte birer madde aşağıdaki gibi anlam-kavram eşitliği için yeniden düzenlenmiştir. BFÖ-ÖB: I accept and support my own current beliefs in a higher power which allows for me to heal. Kendi mevcut inançlarımı iyileştirmeme izin veren Tanrı gibi yüce bir gücü kabul ediyorum ve destekliyorum. BFÖ-YB: The manager of my unit/department is accepting and supportive of my beliefs regarding a higher power, which allows for the possibility of me to 'grow'. Birim/bölüm yöneticim daha büyük bir güçle ilgili inançlarımı (Tanrı inancı) kabul edip destekliyor ve bu da bana 'büyüme' fırsatı veriyor. BFÖ-ÖB'nin kullanıldığı uluslararası katılımlı devam eden bir çalışmada manevi inançlarla ilgili iki maddeye (5 ve 9. maddeler) "Manevi inançların çok kişisel olduğunu düşünüyorsanız bu ifadeye yanıt vermeyiniz." açıklaması eklendiği, pilot uygulamada bu sorularla ilgili olarak hemşirelerin "bunu neden soruyorsunuz" şeklindeki tereddütleri nedeniyle Türkçe uyarlaması son sürümde de aynı şekilde kullanılmıştır (Tablo I).

Geçerliliğe İlişkin Bulguların Değerlendirmesi

Bir ölçüm aracının, farklı kültürlerde kullanılmadan önce izlenmesi gereken ilk adımlar dil ve kültür uyarlaması, sonrasında da o toplum için geçerli ve güvenilir olup olmadığının psikometrik olarak test edilmesidir (19). Bu çalışmada dil ve kültür için uygunluğunu sağlamak için Dünya Sağlık Örgütüve Uluslararası Test Komisyonu doğrultusunda Türkçe yazılmış bir rehber esas alınmıştır (16,19,20). Uyarlama aşamasında; çeviri, uzman paneli değerlendirmesi, geri çeviri ve pilot uygulama aşamaları izlenmiştir. Dil geçerliği, ölçeğin amacı ile ölçek maddelerinin uygunluğunun sağlanması ve maddelerin hedef grubun kültürüne uygunluğunun değerlendirilmesidir (19). Bu çalışmada, yukarıda izlenen adımlar sonucunda Bakım Faktörü Ölçeği BFÖ-ÖB ve BFÖ-YB sürümleri için dil geçerliği sağlanmıştır. Türkçe ve İngilizce maddelerin benzeştiği görülerek dil eşdeğerliği-

nin olduğuna karar verilmiştir. Ölçeklerin Türkçeye uyarlanma sürecinde; çeviri ve anlamsal inceleme sonrası uzman paneli değerlendirmesi aşamasında kapsam geçerliliği yöntemi kullanılmıştır. Geçerlik, bir ölçme aracının kullanılış amacına uygun hizmet etme ve ölçmek istediği özelliği tam ve doğru ölçebilme derecesidir (24,25). Ölçek maddelerinin kültürel uyumunun ve anlaşılabilirliğinin değerlendirilmesi, iki dil arasındaki tutarsızlıkların tespit edilip çözümlenebilmesi için uzman görüşüne başvurulmaktadır (19). Bu çalışmada, ölçek maddelerinde dil geçerliği yapıldıktan sonra gerekli düzenlemeler yapılmış ve sonrasında uzman görüşlerine başvurulmuştur. En az 3 en fazla 20 uzmandan gelen görüşler arasındaki uyum yüzdesi ile KGİ hesaplanmaktadır (19). Kapsam geçerlilik indeksi, uzman görüşlerine dayalı nitel verilerin istatistiksel nicel verilere dönüştürülmesi için kullanılan bir yöntemdir (26). Kapsam geçerliğinin değerlendirilmesi amacıyla ölçek alanında deneyimli dokuz uzmana gönderilmiştir. KGİ skorunun %80 üzeri olması skorun iyi olduğu şeklinde yorumlanır (19). Çalışmada, birbirinden bağımsız olarak görüşleri alınan uzmanların tümünün, ölçek maddelerinin ölçülmek istenilen hedefe ve Türk kültürüne uygun olduğuna ilişkin görüş birliğinde oldukları belirlenmiştir. BFÖ-YB'nin beşinci maddesi hariç (Madde Kapsam Geçerlik İndeksi I-CVI: 0.89), her iki ölçeğin tüm maddelerinin I-CVI değeri 1.00, BFÖ-ÖB ve BFÖ-YB sürümlerinin CVI değerlerinin sırasıyla 1.00 ve 0.99 olduğu bulunmuştur (Tablo I). KGİ için önerilen referans değerler dikkate alındığında bu değerler ile Türkçe formun kapsam geçerliğinin çok yüksek olduğu görülmüştür (26). Ölçeğin Sloven versiyonunda ölçeğin sürümlerine ait KGİ değeri 0.78 üzeri bulunmuştur (12). Orijinal ölçek maddelerinden hiçbir madde çıkartılmamış ya da eklenmemiştir. Dil geçerliği ve uzman değerlendirmeleri sonrası, geri çevirisi yapılan ölçek orijinal ölçeği geliştiren araştırmacıya gönderilerek anlam kayması olup olmadığı değerlendirilmiştir. Yukarıda söz edilen düzenlemelerin dışında bir değişime gerek duyulmayan ölçekler pilot uygulama aşaması için başka bir hastanede 20 hemşireye öz bildirim yöntemiyle uygulanmış ve anlaşılır bulunduğu, değişime gerek olmadığı belirlenmiştir. Böylece ölçeklerin son sürümü dökümanite edilerek psikometrik aşamaya geçilmiş ve ikinci geçerlilik yöntemi olarak Temel Eksen Faktör Analizi (Principle Axis Analysis) kullanılmıştır. Faktör analizi öncesinde örnek büyüklüğünün faktör analizi için yeterliliği her iki ölçek için de KMO değerine göre süper/mükemmel düzeyde olduğu saptanmıştır (17). Faktör analizi, ölçme aracındaki maddelerin farklı faktörler altında toplanıp toplanamayacağını değerlendirmek üzere yapılır ve bu sayede ölçülen yapıda birbiriyle yüksek korelasyon gösteren maddeler birer faktör altında kümelendirilir (24). Bu çalışmanın psikometrik aşamasında eğik (oblique) dönüştürme ile Temel Eksen Faktör Analizi (Principle Axis Analysis) kullanılmıştır. Faktörler arasında bir bağımlılığın varsayıldığı durumlarda eğik döndürme önerilmektedir (17). Ölçekteki her bir maddenin birbiri ile ilişkili olduğu gerekçesiyle bu yöntem tercih edilmiştir.

Faktör analizinde, tüm maddelerin faktör yük değerlerinin, eşik yük değeri 0.40'ın üstünde (0,63-0,93) olduğu belirlen-

miştir. BFÖ-YB sürümünde tek faktörlü yapı varyansın %78'ini açıklamıştır ve en düşük faktör yükünün 0,85 ile 10. madde ve en yüksek faktör yükünün 0,93 ile 1. madde olduğu görülmüştür (Tablo II). Tabloya göre ölçeğin BFÖ-ÖB sürümünün açıklanan varyans % 57 ve en düşük faktör yükünün 0,63 ile 10. madde ve en yüksek faktör yükünün 0,84 ile 1. madde olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin Slovenya'da yapılan uyarılma çalışmasında da çalışma bulguları ile benzer şekilde tüm maddelerin faktör yük değerlerinin 0,40 üzeri olduğu belirlenmiştir (12).

Güvenilirliğe İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Güvenilir test ve ölçekler iç tutarlılığı yüksek olan araçlardır (27). Likert tipi ölçüm araçlarında, ölçeğin iç tutarlılığının değerlendirilmesinde, Cronbach Alfa katsayısı olarak bilinen güvenilirlik ölçütü kullanılmalıdır (28). Bu çalışmada, ölçeğin iç tutarlık değerlendirmesinde Cronbach Alfa katsayısına bakılmıştır. Yapılan analiz sonucunda; Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının BFÖ-YB için 0,97, BFÖ-ÖB için 0,92 olduğu saptanmıştır (Tablo III). Likert tipi bir ölçekte Cronbach Alfa katsayısı mümkün olduğunca 1'e yakın olmalıdır ve Cronbach Alfa katsayısı ne kadar yüksek ise bu ölçekte bulunan maddelerin o ölçüde birbirleriyle tutarlı olduğu kabul edilir (24,28). Dolayısıyla, Cronbach Alfa katsayısı yükseldikçe, ölçeğin güvenilirliği aynı oranda artmaktadır (15). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa katsayısının 0,90 üzeri olması nedeniyle her iki ölçekte yüksek derecede güvenilir olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bu veriler sayesinde, Bakım Faktörü Ölçeği'nin Türkçe formunun iç tutarlılığının yüksek derecede korunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Vrbnjak ve ark. (12) ölçeğin uyarılma çalışmasında Cronbach Alfa katsayısı BFÖ-YB için 0,97, BFÖ-ÖB için 0,94 olduğu görülmüştür. Bu bulgulara göre, Türkçe ölçek maddelerinin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının diğer bir kültürdeki uyarılma çalışması verileri ile benzer olduğu görülmektedir. Hemşirelerin BFÖ-ve BFÖ-YB puan ortalamaları nötr değer üzerinde olduğu için bu alanlara ilişkin öz bakım ve yönetici tarafından sunulan bakıma ilişkin algılarının iyi olduğu görülmektedir. Her iki ölçek için açık uçlu sorulara verilen yanıtlar ölçeğin yapılandırılmış soruları ile tutarlı bulunmuştur. Bakım Faktörü Ölçeği'nin güvenilirliğini sınamak için ikinci bir yöntem olarak test-tekrar güvenilirlik analizi yapılmıştır. Test-tekrar test güvenilirliği, ölçek maddelerinin uygulamadan uygulamaya tutarlı sonuçlar elde edebilme ve zaman göre değişmezlik gösterebilme gücüdür (24,25). Ölçek güvenilirlik çalışmasında uygulanan test-tekrar test yönteminde; bir ölçeğin belirli bir aralıkla (2 ile 4 hafta arasında) aynı gruba tekrar uygulanmasıyla elde edilen puanlar arasındaki korelasyona bakılır (24,28). Test-tekrar test yöntemi, en sık kullanılan ve önerilen güvenilirlik ölçüm yöntemidir (24). Dört hafta ara ile 30 hemşireye yapılan test-tekrar testi korelasyon analizine göre; ilk ve ikinci ölçüm arasında her iki ölçekte de pozitif yönde, güçlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bakım Faktörü Ölçeği test-tekrar test korelasyon analiz sonuçları, $r=0,88$, $p=0,001$, BFÖ-YB için

$r=0,79$, $p=0,001$, BFÖ-ÖB için ise $r=0,77$, $p=0,001$ olduğu görülmüştür (Tablo IV). Bir ölçeğin güvenilirlik katsayısı değerlendirilirken, korelasyon katsayı değerinin pozitif yönde olması istendiktir (28). Ayrıca, test-tekrar test güvenilirlik katsayısının 0,80 üzeri olması test tekrar güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir (15). Yapılan analizde; iki farklı zamanda hemşirelerin ölçek maddelerine verdikleri cevapların tutarlı olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışmada yüksek test-tekrar test korelasyon sonucuna ulaşılmıştır. Bakım Faktörü Ölçeği'nin Öz bakım ve Yöneticinin Bakımı sürümlerinin Türkçe uyarlamalarının iki farklı zamanda yapılan ölçümleri arasında güçlü bir ilişkinin olması, güvenilir bir ölçüm aracı olduğu ve zamansal olarak değişmediğini göstermektedir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; Türkçe Uyarlaması, Geçerlik ve Güvenirliği incelenen Bakım Faktörü Ölçeği BFÖ-YB ve BFÖ-ÖB sürümleri Türkçe formunun kapsam geçerliğinin yüksek, faktör yapısının orijinal ölçek ile benzer yapıda olduğu belirlenmiştir. Ölçeklerin iç tutarlılıklarının ve zamana göre değişmezliğinin yüksek olması nedeniyle güvenilir oldukları belirlenmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlamasının orijinal yapı ve uyarlanan başka kültürler ile benzer olması uluslararası karşılaştırmalarda kullanımını ve kabulünü kolaylaştırıcı bir unsurdur. BFÖ-ÖB ve BFÖ-YB sağlık kurumlarındaki hemşirelik yöneticilerinin kurumsal değerlendirmelerinde kullanımı için kısa anlaşılır bir değerlendirme aracıdır. Uyarlanan ölçüm araçları, hemşire örnekleminde geçerli ve güvenilir bulunduğu için araştırmacılar tarafından bu alanda güvenle kullanılabilir. Her iki ölçeğin maddeleri incelendiğinde, amaçlarına uygun olması halinde diğer bilim alanlarındaki araştırmacılar tarafından da kullanılabilir.

Teşekkür: Bu çalışmaya katılarak veri toplanmasına katkı sağlayan Akdeniz Üniversitesi Hastanesi hemşirelerine teşekkür ederiz.

Etik Onay: Bu araştırma ilgili tüm ulusal düzenlemelere, kurumsal politikalara ve Helsinki Bildirgesinin ilkelerine uygundur. Araştırmanın yürütülmesi için Akdeniz Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (Karar No: 875, Tarih: 05/12/2018) onay alınmıştır.

Bilgilendirilmiş Onam: Tüm katılımcıların hakları korunmuş ve Helsinki Deklarasyonuna göre prosedürlerden önce yazılı bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Yazar Katkıları Fikir: A.K., S.G. - Tasarım ve çeviri süreci: A.K., S.G., J.W.N - Etik Onay ve izinlerin alınması: A.K., S.G., E.K. - Pilot uygulama: A.K., F.A. - Veri toplama: A.K., S.G., E.K., F.A., N.Y., A.A. - Analiz: A.K., S.G., J.W.N - Literatür tarama: A.K., S.G. - Makalenin yazılması ve revizyonu: A.K., S.G., E.K.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

1. Watson J. Watson's theory of human caring and subjective living experiences: Carative factors/-caritas processes as a disciplinary guide to the professional nursing practice. *Texto Contexto Enferm Florianópolis* 2007; 16 (1): 129-35.
2. Hozak MA, Nelson J, Gregory, D. Relationship of hospital architecture to nursing staff caring for self, caring for patients, and job satisfaction. *Interdisciplinary Journal of Partnership Studies* 2016; 3 (1): 1-21.
3. Nelson J, Watson J. *Measuring caring: International Research on Caritas as Healing*. 2012, Springer Publishing Company, New York.
4. McMillan MO. The effects of Watson's Theory of Human Caring on the nurse perception and utilization of caring attributes and the impact on nurse communication. *Nursing Theses and Capstone Projects*. 267. Retrieved from https://digitalcommons.gardner-webb.edu/nursing_etd/267. 2017.
5. Lukose A. Developing a practice model for Watson's theory of caring. *Nursing Science Quarterly* 2011; 24 (1): 27-30.
6. DiNapoli P, Nelson J, Turkel M, Watson J. Measuring the caritas processes: Caring Factor Survey. *International Journal for Human Caring* 2010; 14 (3): 15-20.
7. Nelson J, Nichols T, Wahl J. The cascading effect of civility on outcomes of clarity, job satisfaction and caring for patients. *Interdisciplinary Journal of Partnership Studies* 2017; 4 (2): 1-22.
8. Persky GJ, Nelson JW, Watson J, Bent K. Creating a profile of a nurse effective in caring. *Nursing Administration Quarterly* 2008; 32 (1): 15-20.
9. Kaya A, Boz İ. The development of the Professional Values Model in Nursing. *Nursing Ethics* 2019; 26 (3): 914-23.
10. Olender L. The relationship between and factors influencing staff nurses' perceptions of nurse manager caring and exposure to workplace bullying in multiple healthcare settings. *JONA: The Journal of Nursing Administration* 2017; 47 (10): 501-7.
11. Nichols TM, Nelson JW. The effect of civility on the Healthcare Environment, Staff, and the Care of Patients. Retrieved from https://sigma.nursingrepository.org/bitstream/handle/10755/16782/Nichols_94203_K05_Info.pdf?sequence=2&isAllowed=y. 2019.
12. Vrbnjak D, Pahor D, Nelson JW, Pajnikhar M. Content validity, face validity and internal consistency of the Slovene version of Caring Factor Survey for care providers, caring for co-workers and caring of managers. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 2017; 31 (2): 395-404.
13. Drenkard IN. Integrating human caring science into a professional nursing practice model. *Critical Care Nursing Clinics of North America* 2008; 20 (4): 403-14.
14. Anderson-Johnson P, Nelson JW. Testing a model of clarity of self, role, and system as predictors of job satisfaction of nurses in Jamaica. Retrieved from https://sigma.nursingrepository.org/bitstream/handle/10755/243502/Anderson-Johnson_Pauline_52174.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 2012.
15. Şencan H. *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. 2005 Ankara, Seçkin Yayıncılık (Birinci Baskı).
16. International Test Commission (ITC). Guidelines for translating and adapting tests. *International Journal of Testing* 2018; 18 (2): 101-34.
17. Çolakoğlu ÖM, Büyükekşi C. Evaluation of factors effecting exploratory factor analysis process. *Karaelmas Journal of Educational Sciences* 2014; 2 (1): 58-64.
18. Nelson JW. *Inova Health System, results healthcare environment survey*. Falls Church, VA: Inova Health System. Parker, M.. *Nursing theories and nursing practice* (2nd ed.). 2006. Philadelphia, PA: EA. Davis.
19. Çapık C, Gözüm S, Aksayan S. *Kültürlerarası ölçek uyarlama aşamaları, dil ve kültür uyarlaması: Güncellenmiş rehber*. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi 2018; 26(3): 199-210.
20. World Health Organization (WHO). Process of translation and adaptation of instruments. Retrieved from http://www.who.int/substance_abuse/research_tools/translation/en/. 2017.
21. Erefe İ. *Veri Toplama Araçlarının Niteliği. Hemşirelikte Araştırma İlke Süreç ve Yöntemleri*. 2002. Odak Ofset, İstanbul.
22. Esin MN. *Veri toplama yöntem ve araçları & veri toplama araçlarının güvenilirlik ve geçerliği*. S. Erdoğan, N. Nahcivan ve M. N. Esin (Ed.), *Hemşirelikte araştırma: Süreç, uygulama ve kritik içinde* (s.169-192). 2014. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.

23. Johnson J. Creation of the Caring Factor Survey-Care Provider Version (CFS-CPV). In *Masuring Caring: International Research on Caritas as Healing*. Nelson J, & Watson, J. (Eds.), 2012. Springer Publishing Company, New York, USA 40–46.
24. Aker S, Dündar, C, Pekşen Y. Ölçme araçlarında iki yaşamsal kavram: Geçerlik ve güvenilirlik:: Derleme. *Journal of Experimental and Clinical Medicine* 2005; 22 (1): 50-60.
25. Dağ İ. Psikolojik test ve ölçeklerde geçerlik ve güvenilirlik. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi* 2005; 13 (4): 17-23.
26. Yurdagül H. Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indeksleri'nin kullanılması. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongre Kitabı, Denizli; 2005. 1-6.
27. Çakmur H. Araştırmalarda ölçme-güvenilirlik-geçerlilik. *TAF Preventive Medicine Bulletin* 2012; 11 (3): 339-44.
28. Gözüm S, Aksayan S. Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber II: Psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2003; 5 (1): 3-14.